

Zo ging dat ...

... in Kozen in 1763: de aanstelling van een nieuwe koster

Het in het Rijksarchief in Hasselt bewaarde deel van het gemeentearchief van Kozen bevat een notarieel verslag van een bijeenkomst van inwoners van Kozen op dinsdag 3 mei 1763. Die dag kwamen omstreeks drie uur in de namiddag een aantal dorpingen bijeen om ten overstaan van notaris Hendrix van Sint-Truiden een nieuwe koster te kiezen. De tekst leert ons niet alleen wie de nieuwe koster van Kozen werd, maar vooral hoe destijds in Kozen gemeenschappelijke beslissingen genomen werden.

De notaris noteerde dat de dorpingen – *gemeijntenaren* noemt hij de deelnemers aan de vergadering – bijeengekomen waren bij de dorpslinde, *als sijnde de ordinaire vergaderinge plaetse*. Zij waren de dag daarvoor door Hendrick Libens, de *geeden dienaer* of dorpsbode van Kozen, die daarvoor van huis tot huis was gegaan, opgeroepen om aanwezig te zijn. Door vlak voor de bijeenkomst de kerkklokken te luiden waren de eventuele vergeetachtige genodigden nog een laatste keer opgeroepen om aanwezig te zijn.

Enige tijd eerder had Guil Simons, de voormalige kapelaan en koster van Kozen, zijn ontslag gegeven, waardoor de inwoners van het dorp nu een nieuwe koster moesten kiezen. De keuze van een nieuwe kapellaan behoorde blijkbaar niet tot hun bevoegdheden. Wellicht kwam die keuze aan de pastoor toe, of aan de abt van Averbode, die in Kozen ook de pastoor aanstelde.

Ruim een maand eerder, op 30 maart, hadden de inwoners

zich al eens over de keuze van de nieuwe koster gebogen. Blijkbaar had die bijeenkomst niet het gewenste resultaat opgeleverd, en daarom zouden zij deze middag *hunder electie ende keus vervolghen ende assumeren*. Als eerste bracht Joannes Schruers, de dorpsmeester van dat jaar, zijn stem uit op *den eerweerdighen heer* Dionijs Vandenhove, *capellaen alhier*. Daarmee was de toon gezet en ook Joannes Schevenels, Petrus Otten, Joannes Jans, de weduwe van Francis Courthouts, Elisabeth Carlens, de weduwe van Hendrick Wintmolders, Peeter Machiels, Mathijs Van Dickelen, Joannes Courthouts, Jan Martens, Martinus Martens, Herman Ruijmen, Francis Nulis, Christiaan Joris en Jacobus Ruijmen bevestigden hun keuze van 30 maart en gaven hun stem aan hun nieuwe kapellaan.

Voorts waren op 3 mei Francis Mortelmans, Gerardus Jadoulle, Joannes Vandebergen, de weduwe van Joannes Bouts, Henricus Henen, Elisabeth Vanleeuw, de weduwe van Paulus Ruijmen en Gilis Boonen aanwezig, die op 30 maart verstek hadden laten gaan. Ook zij stemden voor kapellaan Vandenhove. Jan Put ten slotte besloot niet voor of niet tegen de kapellaan te stemmen en *aen niemant voose te geven*.

Daarmee was de nieuwe kapellaan tot koster verkozen, en kon hij voor drie jaar in die functie aan de slag. Wat zijn taken precies inhielden, en welke vergoeding hij hiervoor zou krijgen werd niet verduidelijkt. Wellicht wist men dat in Kozen zo ook wel. De vermelding dat hij zou *doen, observeren ende volbrengghen soo die voorgaende kusters gedaen hebben*, en *dat hij oock sal trecken, genieten ende profiteren alle profijten*,

emolumenten ende incompsten, soo alle voorgaende custers genoten, gehadt ende geprofiteert hebben, volstond blijkbaar voor alle aanwezigen.

De kapellaan toonde zich verheugd met zijn uitverkiezing, *sulcxs danckelijck aennemende*, en beloofde zijn taken *stiptelijck te volbrengen*. De gemeentenaren van Kozen van hun kant verbonden er zich toe de nieuwe koster in zijn functie te zullen *mainteneren*, en hem te zullen *defenderen tegens alle eventueele molestatiens*.

De notaris sloot de akte af met de vermelding van de namen van de getuigen, Hendrick Machiels van Wijer en Marie Vanbrabant, en benadrukte dat deze akte gold als aanstellingsakte voor de koster.

Deze tekst leert ons niet alleen dat Kozen in 1763 een nieuwe koster kreeg, maar ook dat zijn aanstelling een bevoegdheid van de gemeente was. Om een keuze te maken werd blijkbaar uit elk huishouden iemand opgeroepen, wellicht het gezinshoofd, om deel te nemen aan een openbare dorpsvergadering onder de linde, en daar zijn keuze bekend te maken. 25 personen waren aanwezig, waarvan er 24 aan de stemming – die niet geheim was – deelnamen. Van die 25 waren er 6 vrouwen, waaronder 4 vrouwen waarvan aangegeven werd dat zij weduwen waren. Hieruit kan afgeleid worden dat de gezinshoofden in meerderheid mannen waren, maar dat vrouwen wanneer hun echtgenoot overleden ook aan de dorpsvergadering konden deelnemen. Het zou boeiend zijn, en onze kennis van de samenstelling van de dorpsvergadering zou een grote stap vooruit zetten, mocht iemand willen onderzoeken of deze weduwen geen meerderjarige zonen hadden, en of Elisabeth Carlens en Elisabeth Vanleeuw weduwen of alleenstaande vrouwen waren ...

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Gemeentearchief van Kozen*, nr. 100.

Op heden desen derden dagh der maent mej 's jaers 1700 drij en sestigh, ontrent drij uren naer middagh, heb ick onderschreven notaris binnen die Rijxen stadt St. Truiden residerende, benefens onder te noemene getuijghen ten versouk ende requisitie van borgemeester ende gemeijntenaren des dorpe Cosen mij getransporteert tot onder de linde gestaen binnen voorschreven Cosen, als sijnde de ordinaire vergaderinge plaetse, alwaer die gemeijntenaren tegens heden door Hendrick Libens, geeden dienaer, van op gisteren van huijs tot huijs ende nu nochmaels bij voorgaenden gewoonelijcken clockslagh aenstonts geschiet, vergadert sijnde, soo hij Libens dienaer ons is relaterende, welcke ons hebben verclaert ende te kennen gegeven de electie van den dertighsten martij lestleden

den van eenen custer te kiezen, bereedt te sijn te vervolghen ende assumeren tot hunder electie ende keus vacerende bij afstandt ende dimissie door den eerweerdighen heer Guil Simons, gewesenen capellaen ende kuster desens dorpe gedaen, ende aenstonts soo compareerden den eersaemen Joannes Schruers modernen dorpmeester, ende heeft sijne voose vervolght, geassumeert ende gereitereert, welcke hij als voorschreven is den dertighsten martij lestleden aen den eerweerdighen heer Dionijs Vandenhove, capellaen alhier tot kuster desens dorpe gedaen heeft, als oock Joannes Schevenels, Petrus Otten, Joannes Jans, relicta Francis Courthouts, Elisabeth Carlens, relicta Hendrick Wintmolders, Peeter Machiels, Mathijs Van Dickelen, Joannes Courthouts, Jan Martens, Martinus Martens, Herman Ruijmen, Francis Nulis, Christiaan Joris ende Jacobus Ruijmen, alle welcke oock d'electie oft voose die sij voorschreven dertighsten martij lestleden aen voorschreven eerweerdighen heer Dionisius Vanhove gegeven hebben, vervolght, geassumeert ende gereitereert hebben, compareerden daer en boven Francis Mortelmans, Gerardus Jadouille, Joannes Vandebergen, relicta Joannes Bouts, Henricus Henen, Elisabeth Vanleeuw, relicta Paulus Ruijmen ende Gillis Boonen, welcke oock aen den voorschreven eerweerdighen heer Dionisius Vanhove henne voose tot koster desens dorpe hebben gegeven, ende Jan Put en heeft aen niemant voose gegeven, ende dat voor eenen termijn van drij d'een d'ander eerstvolgende jaeren, mits ende onder conditie dat hij voorschreven eerweerdighen heere Vanhove sal doen, observeren ende volbrengen soo die voorgaende kusters gedaen hebben, ende dat hij oock sal trecken, genieten ende profiteren alle profijten, emolumenten ende incompsten, soo alle voorgaende custers genoten, gehadt ende geprofiteert hebben, present voorschreven eerweerdighen heer D. Vanhove, sulcxs danckelijck aennemende, beloovende hij eerweerdighen heer comparant wes aen eenen behoort soo voorschreven is stiptelijck te volbrengen ende achtervolghen, ende sij comparanten den selven hier inne soo voorschreven te mainteneren, defenderen tegens alle eventueele molestatiens, dienende dit tegenwoordigh voor constitutie in forma, alles onder obligatie soo naer recht, met consent in realisatie waer noodigh, doende hier over in mijns notaris handen wettige stipulatie. Aldus gedaen op date als boven tot Cosen onder de Linde, ter presentie van den eersaemen Hendrick Machiels van Weijer ende van Marie Vanbrabant als getuijghen ten desen geroepen ende gebeden sijnde, d'originele deses door den eerweerdighen heer comparant benefens mij notaris onderteeckent. Quod attestor G. Hendrix notarius immatriculatus Leodiensis ad praemissa requisites in fidem subscripsit.

Rombout Nijssen

